

УДК 344. 13

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.43>

Кіт Р. Д.,

аспірант докторантури та аспірантури
Одеського державного університету внутрішніх справ**СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ ВИКРАДЕННЯМ, ПРИВЛАСНЕННЯМ, ВИМАГАННЯМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ АБО ІНШИХ БОЙОВИХ РЕЧОВИН, ЗАСОБІВ ПЕРЕСУВАННЯ, ВІЙСЬКОВОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ЧИ ІНШОГО ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА, А ТАКОЖ ЗАВОЛОДІННЯ НИМИ ШЛЯХОМ ШАХРАЙСТВА АБО ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ**

Анотація. Стаття присвячена суб'єктивним ознакам, визначені ознаки вина, мотив та мета при викраденні, привласненні, вимаганні військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Досліджуються думки науковців стосовно вини як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення передбачено ст. 410 КК України. Висловлені власні думки стосовно форм вини, які можуть бути використані при вчиненні викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Надалі розглядаються думки науковців стосовно поняття мети та мотиву аналізованого складу кримінального правопорушення. Надалі аналізується думка Верховного Суду з зазначеного питання. Запропоновані власні міркування та пропозиції щодо зміни теоретичного сприйняття мотиву та мети при вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ст. 410 КК України. Крім того аналізується ставлення суду до факультативної ознаки кримінального правопорушення, а саме мотиву вчинення зазначеного правопорушення. Доводиться думка з приводу важливості визначення мотиву при вчиненні кримінального правопорушення. Наприкінці зроблені висновки та пропозиції, щодо удосконалення сприйняття суб'єктивних ознак проаналізованого кримінального правопорушення ст. 410 КК України «Викраденням, привласненням, вимаганням військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем».

Ключові слова: суб'єктивна сторона, мотив, мета, кримінальне правопорушення, вина, суспільна небезпечність.

Kit R. D. The subjective side of a criminal offense related to the abduction, appropriation, solicitation of a serviceman of weapons, ammunition, explosive or other combat substances, means of transportation, military and special equipment or other military property, as well as seizing them through fraud or abuse

Abstract. The article is devoted to subjective signs, the signs of guilt, motive and purpose are defined in the case of theft, appropriation, extortion by a serviceman of weapons, ammunition, explosives or other combat substances, means of transportation, military and special equipment or other military property, as well as their acquisition by fraud or abuse of office. The opinions of scientists regarding guilt as a mandatory feature of the subjective side of the crime are studied, provided for in Art. 410 of the Criminal Code of Ukraine. Expressed personal opinions regarding the forms of guilt that can be used when committing abduction, appropriation, extortion by a serviceman of weapons, ammunition, explosives or other combat substances, means of transportation, military and special equipment or other military property, as well as taking possession of them by fraud or abuse official position. In the future, the opinions of scientists regarding the concept of the purpose and motive of the analyzed composition of the crime are considered. In the future, the opinion of the Supreme Court on the mentioned issue is analyzed. The proposed own considerations and proposals regarding the change in the theoretical perception of the motive and purpose when committing the crime provided for in Art. 410 of the Criminal Code of Ukraine. In addition, the attitude of the court to the optional feature of a criminal offense, namely the motive for committing the specified offense, is analyzed. An opinion on the importance

of determining the motive for committing a crime is presented. At the end, conclusions and suggestions are made regarding the improvement of the perception of subjective signs of the analyzed crime of Art. 410 of the Criminal Code of Ukraine "Stealing, misappropriating, extorting weapons, military supplies, explosives or other munitions, means of transportation, military and special equipment or other military property by a serviceman, as well as taking possession of them by fraud or abuse of official position."

Key words: *subjective side, motive, purpose, criminal offense, guilt, public danger.*

Проблеми суб'єктивної сторони присвячено чимало наукових праць, цьому переважає точка зору, згідно з якою сутність суб'єктивної сторони кримінального правопорушення розкривається за допомогою таких юридичних осіб ознак, як вина, мотив та мета.

Вивчені нами з досліджуваної проблеми праці вчених дозволяють зробити висновок про те, що форма вини за викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем передбачено у ст. 410 КК України, характеризується як і будь-яке кримінальне правопорушення пов'язане з незаконним викраденням прямим умислом (ст.ст. 185-191 КК України).

Достатньо велика кількість українських вчених стверджують, що військові кримінальні правопорушення, до яких відноситься і ст. 410 КК України вчиняються виключно з подвійною формою вини (складна вина – до діяння умисел, а до наслідків необережність). Тож у аналізованому нами статті до діяння у виді викрадення, привласнення, вимагання та шахрайства, військова службова особа ставиться умисно, а до наслідків з необережністю. І ця форма вини притаманна всім кримінальним правопорушенням з бланкетними диспозиціями. Так, вважає З. Г. Корчевої, що кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням прав, обов'язків та спеціальних правил наприклад: безпеки руху, пожежної безпеки, проведення будівельних робіт тощо, вчиняються з подвійною (складною) формою вини, що стає ще більш зрозумілим в умовах соціального прогресу [1, с. 203]. Підтримують зазначену точку зору також В. І. Борисов [5, 145], П. А. Воробей [6, 57], М. М. Дмитрук [7], Т. Ю. Доманов [8, 254], О. О. Житний [9, 71], В. Ф. Кириченко [2, 12], Г. С. Крайник [10,

98], М. Й. Коржанський [3, 34], М. І. Панов, А. О. Пінаєв [4, 27], В. Я. Тацій [11, 256], М. М. Тувалієва [13, 201], В. М. Федитник [14, 64] та ін.

Тож **об'єктом** є положення законодавства та науки кримінального права, що стосуються суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, які виникають з приводу вчинення викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Предметом є норми чинного законодавства, які регламентують викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Методи дослідження використовувався порівняльно-правовий та систематичний метод.

Повертаючись до думок науковців, які присвятили свої роботи військовим кримінальним правопорушенням треба вказати, що У своїй монографії С.О. Харітонов пропонує криміналізацію ст. 25¹. «Складна форма вини» під якою пропонує розуміти умисне ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до вчинюваного ним діяння та необережного відношення до наслідків цього діяння», крім того ст. 25² «Невинне спричинення шкоди», а саме: діяння визнається вчиненим при відсутності вини, якщо особа діяла, не усвідомлюючи суспільної небезпечності свого діяння (дії або бездіяльності) та за обставинами справи не могла усвідомлювати або не передбачала й за обставинами справи

не могла передбачати можливості настання суспільно небезпечних наслідків [15, с. 189].

М.І. Хавранюк підтримує позицію, що порушення правил несення служби вчиняється з прямим умислом щодо діяння і необережність до наслідків [16, с. 374].

В.О. Сич та Т.Б. Ніколаєнко вважають що кримінальні правопорушення вчиняються з прямим умислом або необережністю до діяння та непрямим умислом чи необережністю до наслідків [17, с. 765].

С.Ф. Денисов та В.П. Бодаєвський стверджують що діяння може бити вчинене як умисно так і з необережності, тоді як до наслідків тільки необережність [18, с. 543].

В.А. Ломако, що відношення до наслідків майже завжди байдуже ставлення [19, с. 243].

У своїй монографії М.І. Карпенко уникає окремого дослідження суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, наводячи ставлення В.П. Бодаєвського з цього питання [20, с. 232].

П. М. Бурлака, якій є заступником начальника відділу процесуального керівництва у кримінальних провадженнях, вважає що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення істотно впливає його специфіка, яка полягає у тому, що зловживання владою або службовим становищем є не самоціллю, а способом, за допомогою якого службова особа хоче домогтися певного вигідного для себе чи інших осіб результату. Відповідно вказане кримінальне правопорушення характеризується прямим умислом як до діяння, так до наслідків, які полягають у завданні матеріальних збитків. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мотив: кримінальне правопорушення вчинюється з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, або в інтересах третіх осіб [21].

Ми спробуємо не погодитись з точною зору таких видатних науковців і запропонувати інше ставлення до кримінальних правопорушень пов'язаних з порядком несення військової служби загалом, та до викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого

військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем зокрема.

Так, проводячи комперативиське дослідження форми вини ст. 185–191 КК України всі вони вчиняються з прямим умислом, якщо поширювати це сприйняття, то можна сказати, що вказане діяння вчиняється з непрямом формою вини, коли до діяння умисел, проте до наслідків особа ставиться байдуже (не переживає за державне майно). Наприклад, навіть при вчиненні ч. 1 ст. 410 КК України військовослужбовцем, якій не є військовою службовою особою і як вказує В.П. Бодаєвський (визначення нижче) не має корисливої мети, а лише помста або хуліганський мотив все одно він усвідомлює, що бере військове майно (гранату) і до наслідку, що вона може вибухне або нанесе, якійсь матеріальний збиток державі, він ставиться або з бажанням (прямий умисел) або без бажання (непрямий умисел), але при останньому він усвідомлює не бажає, але йому байдуже. Не можемо підтримати точку зору, що особа може ставитись з необережності, а саме не передбачає, але повинна була та мала передбачити чи протиправна самовпевненість, що легковажно розраховувала на відвернення. Якщо з вибухом ще можна це припустити, проте з завданням матеріальної школи аж ніяк.

В.П. Бодаєвський стосовно мети і мотиву у кримінальних правопорушеннях що посягають на зброю, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військову та спеціальну техніку чи інше військово майно вважає, що вони вчиняються з корисливою метою, проте зауважує, що існують випадки, коли мета є не корисною, а особистою: помста, ревності, хуліганські спонукання чи самооборона [22, с. 8].

Так, Н.А. Дмитренко стверджує що норми, які встановлюють відповідальність за військові кримінальні правопорушення, потребують удосконалення, зокрема, у суб'єктивній стороні кримінального правопорушення [23, с. 155]

Тож пропонуємо перший проміжний висновок, що вчинення кримінального правопорушення передбаченого ст. 410 КК України можливо лише з прямим та непрямим умислом.

Проте при вчиненні кримінального правопорушення, що передбачені чч. 2, 3 і 4 ст. 410 КК України, особа повинна усвідомлювати факт:

1) зловживаючи своїм службовим становищем; 2) повторність; 3) в попередню змову з іншими особами; 4) заподіяння істотної шкоди. 5) умови особливого періоду поза межами воєнного стану; 6) умови воєнного стану чи в бойовій обстановці.

При цьому психічне ставлення до істотної шкоди може бути як умисним так і з непрямым умислом.

Мета кримінального правопорушення – це уявна модель майбутнього результату, досягненню якого прагне особа під час вчинення кримінального правопорушення.

До різних аспектів мети кримінального правопорушення розглядаються майже в кожному дослідженні, присвяченому теоретичним і практичним питанням застосування норм кримінального законодавства щодо встановлення суб'єктивної сторони окремих складів кримінальних правопорушень.

Так, аспектами вивчення мети кримінального правопорушення, як правило, у більшості випадків заводить до матеріального розуміння, яке виявляється у простому описі фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення, а тому особливості розуміння мети у свідомості суб'єкта здебільшого залишаються поза увагою вчених. При цьому багато проблемних питань залишаються невирішеними. Ідеться про питання сукупності ознак, які входять до поняття мети кримінального правопорушення; не окреслені межі визначення спеціальної мети кримінального правопорушення обов'язковою ознакою складу конкретного кримінального правопорушення; недостатньо досліджено питання кваліфікації складів кримінальних правопорушень, які містять мету.

Верховний суд тлумачить суб'єктивну сторону кримінального правопорушення, яка характеризується прямим умислом, корисливим мотивом та метою. Обов'язковими суб'єктивними ознаками розтрати майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем є корисливий мотив – спонукання до незаконного збага-

чення за рахунок чужого майна, та корислива мета – збагатитися самому або незаконно збагатити інших осіб, в долі яких зацікавлений винний [24].

Обов'язковою суб'єктивною ознакою протиправного розкрадання, згідно із рішеннями Верховного Суду, є корислива мета, яка переслідується винним при його вчиненні.

Корислива мета передбачає прагнення винного отримати на шкоду іншій особі наживу, матеріальну користь.

В даний час в теорії та практиці кримінального права панує твердження, що корислива мета є обов'язковою ознакою викрадання, хоча однозначної думки щодо цього не вироблено.

Якщо б на законодавчому рівні було визначено корисливу мету є обов'язку ознаку розкрадання, це б не дозволяло б трактування її у вузькому розумінні як мети особистого збагачення. В даний час більшість авторів вважає, що корислива мета має місце й у тому випадку, коли злочинець прагне дати можливість добування матеріальної вигоди іншим особам, у майновому становищі яких він так чи інакше зацікавлений.

Ми вважаємо, що сутність та природа корисливої мети при вчиненні незаконного викрадання, згідно з яким корислива мета є обов'язковою ознакою складу викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем і полягає в прагненні винного до збагачення особисто себе; близьких осіб, у покращенні матеріального становища яких він зацікавлений; юридичних осіб, з функціонуванням яких пов'язане його матеріальне становище; будь-яких інших осіб, які діють із ним у співучасті.

Факультативною ознакою суб'єктивної сторони злочину є мотив кримінального правопорушення, під яким зазвичай розуміється ті внутрішні спонукання, якими керується винний під час вчинення суспільно небезпечного діяння. Якщо мета відповідає на запитання «для чого відбувається дія», то мотив –

на запитання «чому» та «заради чого» воно відбувається.

П. М. Бурлака вважає що обов'язковою ознакою ст. 410 КК України суб'єктивної сторони є мотив: кримінальне правопорушення вчинюється з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, або в інтересах третіх осіб [25].

Є.Б. Пузиревський вважає мотиви кримінальних правопорушень проти порядку проходження військової служби здебільшого відрізняються від мотивів кримінальних правопорушень проти порядку підлеглості та військової часті (при яких мотиви є негативні почуття) [26, с. 57].

Вважаємо що недостатньо повно досліджується мотив при досудовому розслідуванні, так на стадії судового розгляду часто визнається не встановлення істинного мотиву вчинення кримінального правопорушення не дає можливості суду правильно вирішувати питання про індивідуалізацію та диференціацію кримінальної відповідальності особи та відповідно покарання, яке не буде відповідати загальним засадам його призначення. Мотив пов'язаний із викраденням, привласненням, вимаганням військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем вчинений військовослужбовцем частини або місця служби може бути негативним, наприклад, бажання отримати дохід від продажу військового майна, і позитивним, приміром, допомога батькам, побиття з боку військовослужбовців, що може розглядатися як пом'якшуючі обставини. Але ст. 63 Конституції України не заважає підозрюваному (обвинуваченому) промовчати про мотиви викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем або приховати справжні мотиви. Оцінка судом мотивів вчинення ст. 410 КК України не повинна породжувати сумніви в законності

й обґрунтованості вироку. Наприклад, при мотивуванні пом'якшення покарання суд не може оперувати такими загальними термінами, як «унаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин», «вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірним або аморальними діями потерпілого» тощо. Мотиви мають бути конкретними.

Так, наприклад, військовослужбовець, здійснюючи розкрадання військового майна, потім дане майно передає іншим особам, керуючись при цьому спонуканням (мотив) заручитися підтримкою у вирішенні будь-якого питання в іншій особі. Також він може діяти з почуття подяки за раніше надану послугу або навіть з благородних мотивів (допомога родичам чи близькому другові у важкій ситуації). Користь не є тут рушійним спонуканням (мотивом), але мета кримінального правопорушення у широкому розумінні, безумовно, буде корисливою.

Тому ми поділяємо точку зору тих авторів, які дотримуються наступної узагальненої позиції: відсутність корисливої мети свідчить про відсутність складу викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем, чого не можна сказати про корисливий мотив, який не є обов'язковою ознакою розкрадання.

Проаналізувавши поняття суб'єкту та зробивши порівняння із спеціальним суб'єктом ст. 410 КК України, ми прийшли до наступних висновків:

Вина у складі кримінального правопорушення ст. 410 КК України, яке досліджуємо у цьому підрозділі може бути вчинено з прямим та непрямим умислом;

Корислива мета є обов'язковою ознакою ст. 410 КК України, яка є єдиною статтею у цьому розділі, що відноситься до корупційних кримінальних правопорушень і полягає в прагненні винного до збагачення особисто себе; близьких осіб, у покращенні матеріального становища яких він зацікавлений;

юридичних осіб, з функціонуванням яких пов'язане його матеріальне становище; будь-яких інших осіб, які діють із ним у співучасті;

Мотив є необов'язковою ознакою суб'єктивної сторони кримінального право-

порушення при кваліфікації, проте повинна бути обов'язково встановлена на стадії досудового розслідування чи під час судового розгляду тому що впливає на індивідуалізацію та диференціацію покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Корчева З. Г. Сложная форма вины в преступлениях, связанных с нарушением специальных правил. Проблемы социалистической законности на современном этапе коммунистического строительства : крат. тез. докл. и науч. сообщ. респ. науч. конф., 21–23 нояб. 1978 г. Харьков, 1978. С. 203–204.
2. Кириченко В. Ф. Смешанные формы вины. Советская юстиция. 1966. №19. С. 11–16.
3. Коржанський М. Й. Презумпція невинуватості та презумпція вини. Київ : Атіка, 2004. 214 с.
4. Пинаев А. А. Особенности составов преступлений с двойной и смешанной формой вины : учеб. пособие. Харьков : ХЮИ, 1984. 51 с.
5. Борисов В. І., Крайник Г. С. Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою : монографія. Харків : Юрайт, 2012. 296 с.
6. Воробей П. А. Кримінально-правове ставлення в вини : монографія. Київ : Атіка, 2009. 176 с.
7. Дмитрук М. М. Деякі відмінності «змішаної форми вини» та «вини з двома формами» в теорії кримінального права / Івано-Франків. обл. осередок ВГО «Асоц. кримін. права». Політика в сфері боротьби зі злочинністю : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 11–16 берез. 2014. Івано-Франківськ, 2014 р. URL: <http://law-der.pu.if.ua/conference2014/articles/dmytruk.pdf> (дата звернення: 02.09.2018).
8. Доманова Т. Ю. Підходи до регламентації складної вини у законодавстві зарубіжних держав. Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 253–256.
9. Житний О. О. Принципи кримінального права України як знаряддя координації національних і міжнародно-правових засобів протидії злочинності та захисту прав і свобод людини (постановка проблеми). Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2014. Вип. 2. С. 65–74.
10. Крайник Г. С. Змішана форма вини у теорії кримінального права та судовому процесі. Вісник Асоціації кримінального права України. Харків, 2015. Вип. 2. С. 97–110. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/01/07_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf (дата звернення: 02.09.2018).
11. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред.: М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
12. Панов Н. И., Тихий В. П. Уголовная ответственность за создание опасности. Проблемы законности. Харьков, 1997. Вип. 32. С. 104–111.
13. Тувалієва М. М. Злочин із двома формами вини. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 5. С. 201–203. URL: http://sej.org.ua/5_2015/56.pdf (дата звернення: 02.09.2018).
14. Федитник В. М. Поняття складної вини в доктрині кримінального права: історико-правовий аспект. Наше право. 2006. № 2. С. 62–67.
15. Харитонов С. О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України : монографія / С. О. Харитонов. Харків: Право, 2018. 328 с.
16. Хавранюк М.І. Довідник з Особливої частини КК України. К.: Істина, 2004. 504 с.
17. Ніколаєнко Т.Б. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. В.О. Сич Хмельницький: Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2012. 1232 с.
18. Бодаєвський В.П., Денисов С.Ф. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини). (Особлива частина): підруч.: в.2 т./за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т. 2. Луганськ: Елтон-2, 2012. 780 с.
19. Ломако В.А. Суб'єктивна сторона злочину / В.А. Ломако, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов [та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. 4-те вид. перероб. та допов. Х.: Право, 2010. 456 с.
20. Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: Монографія / за заг. В.К. Матвійчука. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. 420 с.
21. Бурлака П. М. Методика розслідування кримінальних проваджень щодо викрадення військового майна, вчиненого військовими службовими особами шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 410 КК

України) // Вісник прокуратури 4'2019_ https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/guidance_vpzhr.html?_m=publications&t=rec&id=251536&s=print

22. Бодаєвський В.П. Кримінальна відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України) [Текст]: автореф. Дис.. канд. юрид. наук: 12.00.08/ В.П. Бодаєвський; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2010. 16 с.

23. Дмитренко Н.А. Суб'єктивні ознаки військових злочинів/ Право і суспільство № 6 ч. 2/2018 С. 150–155.

24. Форма об'єктивної сторони та суб'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 191 КК (шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем) <https://lpd.court.gov.ua/home/search/81>

25. Бурлака П. М. Методика розслідування кримінальних проваджень щодо викрадення військового майна, вчиненого військовими службовими особами шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 410 КК України) // Вісник прокуратури 4'2019 https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/guidance_vpzhr.html?_m=publications&t=rec&id=251536&s=print

26. Пузиревський Є.Б. Запобігання військовим злочинам: моногр./ за заг. Ред. Д-ра. Юрид. наук. О.М. Литвинова. Х.: Ніка Нова, 2011. 176 с.

27. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М.І. Хаврюнюка. К. : Москаленко О. М., 2019. 464 с.